

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Ключевые слова: кооперативное обучение, технологии, базовые элементы, эффективность.

Key words: cooperative learning, techniques, basic elements, effectiveness.

На сьогоднішній день процеси глобалізації та інтеграції в світовий освітній простір вимагають змін у системі професійної підготовки майбутніх вчителів. Вища освіта повинна сприяти формуванню гуманної особистості педагога, здатного демонструвати глибокі й ґрунтовні знання, з увагою ставитись до оточуючих, ефективно співпрацювати, формувати у своїх вихованців такі особистісні якості як добропорядність, дружелюбність, шанобливість, комунікабельність.

У зв'язку з цим виникає потреба у нових ідеях, методиках та технологіях, які б сприяли ефективному розвитку особистісних якостей майбутніх вчителів та вдосконалювати їх пізнавальні уміння. В зарубіжній педагогіці та методиці одним з перспективних напрямків розвитку вищої освіти є впровадження різноманітних технологій кооперативного навчання. Запозичення досвіду зарубіжних науковців сприятиме кращому досягненню кінцевої мети вищої освіти у напрямі формування всебічно розвиненої гармонійної особистості та справжнього професіонала.

Розгляд технологій кооперативного навчання здійснюється нами в межах гуманістичної парадигми освіти, ґрунтовним дослідженням якої займались такі українські вчені, як Г.А. Балл, В.П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін. Вітчизняним аналогом кооперативного навчання є педагогіка співробітництва, яка почала розроблятись ще в радянський період відомим грузинським педагогом Ш.А. Амонашвілі. На сучасному етапі дослідження педагогіки співробітництва в Україні займаються С.А. Саяпіна, Г.К. Селевко. Технології кооперативного навчання найбільшого висвітлення здобули у працях зарубіжних науковців (Е.Берн, А.Комбс, Р.Барт, А.Маслоу, К.Роджерс, Я.Корчак, Д.Брунер, Д.Гілфорд, Е.Торренс).

Дослідження педагогіки співробітництва, що є гуманістичною за своїм змістом, дає певні уявлення про особливості технологій кооперативного навчання. Зокрема, Г.К. Селевко виділяє у педагогіці співробітництва чотири найважливіших педагогічні аспекти: гуманно-особистісний підхід до дитини; активну та розвивальну спрямованість дидактичних підходів; увагу до виховних аспектів; педагогізація середовища дитини. [4, с. 56]. С.А. Саяпіна аналізує гуманістичний підхід до формування особистості дитини як складової педагогіки співробітництва [3, с. 1-3]. Зарубіжні педагоги досліджують можливості використання технологій кооперативного навчання в школі. Р.Джонсон, Д.Джонсон, Р.Славін, С.Каган, Е.Берн розробили власні підходи та технології кооперативного навчання.

Проте використанню кооперативних технологій у навчальному процесі вищої школи наразі приділяється недостатньо уваги. Разом з тим вивчення цих інноваційних технологій та подальше їх впровадження у педагогічний процес вищої школи, на нашу думку, сприятиме демократизації і гуманізації вітчизняної вищої педагогічної освіти.

Метою даної статті є дослідження ефективності використання технологій кооперативного навчання у вищій школі.

Необхідно відмітити, що розвиток української національної школи, зазначають у своїй спільній роботі С.Д. Максименко і Т.Д. Щербан, нерозривно пов'язаний з удосконаленням відносин між педагогом і дитячими колективами, між вчителями і учнями, а також між членами самого дитячого колективу [2, с. 49]. Тому професійна підготовка майбутніх педагогів повинна включати технології кооперативного навчання, з тим щоб навчити їх реалізувати ці технології у навчальному процесі.

У нашому дослідженні ми спираємось на визначення кооперативного навчання дане Д.Джонсоном та Р.Джонсоном. Кооперативне навчання – це технологія навчання в невеликих групах, при якій члени групи самі

відповідальні за вивчення матеріалу [7, с. 18]. Перевагою технологій кооперативного навчання є те, що вони використовуються у різних сферах діяльності людей, адже дають змогу за короткий проміжок часу вирішити завдання інтенсивного формування та розвитку певних професійних навичок і вмінь [5, с. 2]. Ефективність виконання структурованого завдання поставленого перед групою, можлива за умови дотримання п'яти необхідних компонентів (базових елементів): позитивної взаємозалежності, взаємодії підтримки «пліч-о-пліч», індивідуальної відповідальності, уміння спільно працювати в малій групі, групової обробки результатів. Вчені висувують ідею цілісності групи, в якій учні розуміють, що вони «тонуть чи випливають разом» («sink or swim together») [7, с. 19]. Серед технологій кооперативного навчання виділяють такі: «Думай – працюй у парі – ділись» (Каган, 1990), «Круглий стіл» (Каган, 1990), «Трьохступеневе інтерв'ю», «Кути» (Каган, 1990), «Навчання разом» (Джонсон і Джонсон, 1991), «Команда - ігри - турніри» (Славін, 1986), «Складана картинка» (Аронсон, 1980; Джонсон, Джонсон, 1990; Каган, 1990)[1].

В межах нашого дослідження нами було проведено ряд семінарів в ННІ педагогіки та ННІ іноземної філології ЖДУ ім. І.Франка. Метою семінарів було не лише ознайомлення студентів з основами кооперативного навчання, але й перевірка ефективності реалізації п'яти базових елементів даного виду групової роботи.

Позитивна взаємозалежність – вимога, відповідно до якої успіх кожного члена групи залежить від іншого учасника цієї групи [8, с. 87]. Позитивна взаємозалежність вважається одним з базових елементів кооперативного навчання, так як за відсутності даного елемента учні не зможуть ефективно співпрацювати в групі. Наступний елемент – це вербальна особистісна взаємодія (взаємодія «обличчям до обличчя», «пліч-о-пліч»)[8, с. 87], коли члени групи перебувають у тісній близькості один до одного, діалог здійснюється так, що сприяє успіху. Третій елемент – індивідуальна відповідальність [8, с. 88], яка виявляється в ефективних кооперованих групах шляхом оцінювання кожного іншими членами групи. Перевірка індивідуальної відповідальності впроваджується шляхом: індивідуальних тестів, презентації вивченої інформації одним з членів групи, обміном вивченої інформації між ними. Четвертим елементом виступають соціальні навички [8, с. 89]. Студентів треба вчити лідерству, спілкуванню, формувати в них довіру до ближнього, прищеплювати навички вирішення конфліктів. П'ятий елемент – це групова обробка результатів [8, с. 89]. На останньому етапі студенти повинні разом оцінити ефективність спільного навчання. Зокрема, обговорити які цілі не були досягнуті, чи кожен член групи вивчив необхідний матеріал, і чи збереглася при цьому ефективна робоча атмосфера. На цьому етапі вчитель повинен забезпечити кожну групу студентів шкалою оцінювання досягнень, і мотивувати їх на адекватне оцінювання їхньої роботи. Для презентації основних елементів кооперативного навчання нами були використані перераховані вище технології кооперативного навчання, а також були розроблені такі технології як «Кооперативні дебати», «Кооперативна рольова гра», «Кооперативне анкетування».

Так, для технологій «Кооперативна рольова гра» та «Кооперативні дебати» було розроблено ряд рольових карток, студенти виконували завдання відповідно до ролей, які отримали. Таким чином, ми змогли усунути можливі конфліктні ситуації та ефективно опрацювати необхідний матеріал. Проте, не всі студенти активно працювали над виконанням завдань. Були випадки присвоєння досягнень інших. Д.Джонсон називає цей феномен «ефект попутчика» («hitch-hiking»)[7, с.120].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що використання технологій кооперативного навчання в навчальному процесі вищої школи підвищує мотивацію студентів до вивчення матеріалу та створює сприятливу атмосферу співпраці і підтримки. Проте, ефективність використання кооперативних технологій навчання підвищується за умови розроблення завдань для кожного конкретного члена групи та дотримання всіх базових елементів.

Список джерел

1. Ворон М. Методична робота в умовах кооперативного навчання. (Режим доступу: <http://osvita-ua.net/school/technol/1501>)
2. Максименко С.Д., Щербан Т.Д. Професійне становлення молодого вчителя: Навч. посібник для студентів пед. вузів. – Ужгород: Закарпаття, 1998. – 105 с.
3. Саяпина С. А. Гуманістичний підхід до формування особистості дитини як складова педагогіки співробітництва. (Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/.../Sayapina_st.pdf)
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Уч. пособие. – М.: Нар. Образование, 284 с.
5. Стрельников В.Ю. Cooperative learning – кооперативне навчання. (Режим доступу: <http://www.ukrcoop-journal.com.ua2008-1numstrelnikov1.htm>)

6. *David W. Johnson, Roger T. Johnson, Karl A. Smith. Cooperative Learning Returns To College // Change. – 1998, July/August. – p.27-35.*
7. *Johnson, D.W. and F. Johnson. Joining Together: Group Theory and Group Skills, 6 th ed., Allyn & Bacon, 1997. – 290 p.*
8. *Johnson, D.W. and R. Johnson. Cooperation and Competition: Theory and Research, Edina, M.N: Interaction Book Company, 1989. – 210 p.*

Резюме: Технологии кооперативного обучения являются инновационными в системе высшего образования и имеют большой потенциал для использования при изучении разных дисциплин. На сегодняшний день имеется большое разнообразие технологий кооперативного обучения. Эффективность их использования зависит от наличия пяти базовых элементов в процессе обучения.

Resume: Cooperative learning techniques are innovative in the system of higher education. They have a big potential in teaching different subjects. There is a great variety of cooperative learning techniques. The effectiveness of their usage depends on five basic components that should be present in the educational process.